

1852

První Vánoce, které jsem měl, byly v roce 1852. Byly to velmi krásné, a já jsem byl velmi šťastný. Měl jsem mnoho přátel, kteří mi přinesli mnoho dárků. Byl jsem také velmi šťastný, že jsem se stal členem církve. To bylo pro mě velkým zážitkem. Vánoce byly velmi krásné, a já jsem byl velmi šťastný. Měl jsem mnoho přátel, kteří mi přinesli mnoho dárků. Byl jsem také velmi šťastný, že jsem se stal členem církve. To bylo pro mě velkým zážitkem.

Při práci jsem se velmi snažil, abych byl co nejvíce užitečný. Měl jsem mnoho práce, a já jsem byl velmi šťastný, že jsem se stal členem církve. To bylo pro mě velkým zážitkem. Vánoce byly velmi krásné, a já jsem byl velmi šťastný. Měl jsem mnoho přátel, kteří mi přinesli mnoho dárků. Byl jsem také velmi šťastný, že jsem se stal členem církve. To bylo pro mě velkým zážitkem.

1852
 1852
 1852

Milá mámo a tatinku!

Prosím Vás, nehněvejte se, že děvčata včera tak pozdě přišly, nestalo se to ani jich, ani mou vinou, jedině hodinky byly vinny. — Domnívala jsem se, že jdou dobře, a ony šly o 1½ hodiny pozdě a to byla, jak pan ženich říká — kaňka — Mrzelo mě to, a ještě více mrzet bude, jestli se Vám, milá mámo, a Vám, tatinku, poslední hodiny předešlého roku tím poněkud zkalily — ale odpustíte, vidíte? — Za to Vám slibuju, že tento rok budu hledět, abych měla hodiny v pořádnějším stavu; ale někdy to neškodí, když jdou pozdě, k. p. na svatbu byste mohli hodiny trochu do nepořádku uvést, aby pan ženich nevěděl, kdy je devět hodin. — Jestli jste tedy starý rok trochu zamračeně skončili, doufám že ste nové ráno jasným čelem uvítali, bez toho nejmenšího mráčku! —

Přeju tedy všem i Vám rodičům i rodině *celé* Vaší šťastný a veselý nový rok! Ať žádná velká bolest klidnou Vaší domácnost nekalí, ty malé trudy snášet, tomu ovšem vyhnout nelze, a Vy ste již uvykli všelikým strastem. Těm mladým manželům přeju úplné zdraví, že pak i spokojení a blažení budou, jsem přesvědčená! — K tomu ještě ode dneška za rok hodného buclíka! — Buďte zdraví všickni a šťastní celý rok, a milujte vždy

Vaší dceru

18 $\frac{1}{1}$ 52

Boženu.

[ADRESA:]

Mámě Rottovic.

„Přiložené dva exempláře „Listů přítele přítelkyni“ posílám, bys je dala tvým sestrám Ivance a Žofii a s upřímným pozdravem jim vyřídila, by je příjmulý ode mne upřímně k milému někdy upamatování“ — Tak stálo v listu, který jsem včera obdržela od Klácela, a protož nemeškám, bych spolu s vyřízením knížky Vám odeslala, Vy milé moje sestry. Jak Vás znám, vím napřed, že je tak laskavě přijmete, jak jsou podané. — Dostala jsem několik pěkných kněh: „*Buch der Lieder*“ od Heine skvostně svázanou, „*Romancero*“ a „*Faust*“ též od Heineho — „*Moravské národní písně*“, pak „*Handbuch der Malerei und Belehrungen über Zeichenkunst*“ a od Moliera „*Tartüff*“. K tomu ještě „*Starý pán a študent*“, komický výjev od Koppa — hudba od Vojáčka, a tři čísla *Illustrierte*. Měla jsem radost! —

Muž nepřišel domů, až teprv za hodinu a potom řekl, že se v besedě nudil, a že by byl rád přišel k Vám, kdyby byl věděl, že jsou mužští u Vás, myslel prý, že by v naší ženské společnosti nebyl rád viděn. Bylo mi líto, že jsem nemohla udělat mámě po vůli, a mrzelo mě, že i Lamblové odešli. Ti muži jsou věru jen pro zlost — včera večer měla jsem znamenitou rozprávku s mužem, — až se sejdem — Dnes odejel k matce a buď v neděli, buď v pondělí ráno se vrátí. Mně je dnes o něco málo lépe než včera — ale ne o mnoho! —

A kdy se zase uvidíme? — Polibte mámu i tatinka i ženi-
nicha ode mě, bude jim to všem od Vás milejší — a Vás
též líbá Vaše

máma

B

2/1 52.

PANÍ ANNĚ ROTTOVÉ, JOHANĚ MUŽÁKOVÉ
A ŽOFII ROTTOVÉ

Muž by šel rád zítra do divadla, ale já půjdu jen tenkrát, když se dovím, že i Vy jdete, milé sestry, a ty, mámo; protož tedy jestli vezmete lístky, buďte tak laskavý, i pro mě jeden vezmete — (jeden Vám beztoho ještě dlužím) bychom seděly u sebe. Nepůjdete-li, i já nejdu; a pak ať přijde Žofie as ve dvě hodiny s poledne k nám na *anatomickou hodinu*, ta by trvala as do 4 hodin a potom by mohla Ivanka Mužáková s mámou přijít k nám anebo já k Vám, jak by se Vám líbilo. Muž chce asi v úterý ráno odejít, možná tedy, že by v neděli večer k Vám pro mě přišel a chvíli pobyl ještě s námi naposled. Bylo by mi to ovšem milejší, kdybyste přišly ke čtvrté hodině (po anatomii) k nám a večer u nás zůstaly, ale když ta máma nechce s námi dodržet a vždycky spěchá. Půjdete-li do divadla, bude *kuchání* ve středu. — Včera byla jsem u Čelakovských a stavila jsem se též u Čejky — mluvili jsme také o mladé paní Mužákové — ptal se hned na ní a nechá ruku líbat —. Včera dopálil Lambl pana Tomíčka, to byla švanda — až Vám to povím — jakpak, mohly [by]ste dnes ke mně přijít? — Ale mám hodně šití — a budu se koupat, — musela bych Vás brzy propustit, tedy zítra raději. Buďte zdravý, duše drahé moje!

Líbám Vás všecičky, Vaše

sestra a máma

[ADRESA:]

*Tento list náleží panímámě | mladé mamince
a slečince Žofii | mé milé sestře.*

Jaroslav má dnes přinést za trest úlohu; rád by ji byl udělal, poněvadž ale předvčirem ve škole nebyl, neví jak ji má udělat, a já nemohu porozumět, jak to má být. Prosím tedy, pane učiteli, odpuste mu to pro tenkráté; nebo mu uložte jinou, kterou by znal udělat. S úctou zůstávám

Božena Němcová

18 $\frac{10}{1}$ 52.

Prosím jak je to se školním platem, že se má složit 1 f 40 kr stří...? Račte mi to vzkázat, abych mohla v pondělí peníze poslat.

Dokud nám štěstí nedopřeje podívati se tam, kam si přejeme, těšme se obrázy; k tomu cíli posílám Ti, duše drahá, tento malý obrázek, k častému upamatování na naše plány. — Libám Tebe, sokolíku můj, vroucně!

Božena

18 $\frac{18}{1}$ 52.

Milý příteli

Zde odesílám přijímací listy pro ty dva hochy; těší mne, že jsem mohla slovu dostat a že je muž přijal. Tyto listy platí tolik co pas; zdá se mi, že na tuto poukázku i na dráze něco platu se jim sleví, alespoň zde v Praze se tak stává. S sebou mají vzít křticí listy, vysvědčení mravného chování od představeného obce na štemplu, a který má vysvědčení ze školy neb z učení, též ať je s sebou vezmou. Mimo to jim dejte ty dobré naučení, jak se mají chovat, a muže ať poslouchají, znáte ho, že je dobrý na pořádné lidi a že se mohou na něho spolehnout; ať nemají spolků žádných s těmi polskými nepořádnými lidmi a jistě se jim tam dost dobře povede. Mohou ject po dráze až do Vácova a pak je ve Vácově vozíků dost, které je dovezou až do Ďarmot. Šat si nemusí brát s sebou žádný (totiž uniformu), to teprv tam se jim dá. Povídal mi Posádka, že by ještě z Kutné Hory dva šli; tedy mu řekněte, ať je tam pošle, že je muž, i třeba více jich, jen když trochu něco budou umět, přijme. Teď bude rekrutírka a tu mnohý rád by ušel; a bude také dobře, když ten ústav zvlášt na Slovensku bude mít hodné lidi, aby nebyl lid proti tomu, však to znáte, jaký je to neřád mezi tím, a ti nebudou již jiní, „čím hrnek nadchl, tím vždy zapáchá“. — Muž se dostal zdráv domů a hned tam rýmu ztratil, to povětrí tam a víno přec mu lépe slouží než to pivo. Od knedlíků, vdolků a buchet budou se ale muset hoši rozloučit, těch tam nedělají, jen maso, špek a víno. — Stýská se mu tam teď zase, a nám zde; jaké vy máte blahé živobyті, že mů-

žete žít pohromadě a spokojeně; přála bych Vám, byste
ještě více si polepšil. S upřímným pozdravem Vám i Vaší
milé choti zůstávám Vaše přítelkyně

Bož. Němcová.

Že přeju těm hochům šťastnou cestu, ať pozdravujou
muže od nás. Ty přijímací listy nesmí dát z ruky.

Ах што ћу, што ћу!
 Не спавам ноћу,
 Срце ми гори,
 Мука ме мори,
 Умрети оћу,
 За тобом, душо!

Chtěla jsem Vás vidět, než odejdete do bálu, zvlášt po tobě, ty ljubičice moje drahá, toužím, ale dostanu návštev-u, p. Hanušová. Možná že ji doprovodím domů a že půjdu okolo Apolla, až ty budeš jako víla vznášet se v náručí — možná že medvěda, ne? —

Dnes je mi zase hloupě — pracuju celý den a přece nemohu dopracovat se svobodné rozvahy — myšlénky neblahé pronásledují mne co černí diblíci a ostrými šípy mne bodají — ráda bych se jim vysmála, kdyby mně nestály slze v očích — Ich werde wahrlich sentimental — Nuže tedy s bogom, spomeň na mě, až budeš tančit — že já se koukám na hvězdy a že mi je tuze líto, že si nemohu také zatančit — já bych radši křídla, bych zaletět mohla daleko — daleko — anebo koníka ohnivého, který by mne jako střela unášel přes hory a doly — co jen budeš dnes o mně si myslit!

Pošli mi příslibenou báseň, máš-li ji při ruce; líbám všecky. Raduj se a zpomeň, dušo, i na mě.

B

Ano; jestli uvidíš Dušana, řekni mu, aby přišli zejtra,
jestli se jim líbit bude — že jsem doma — poněvadž ná-
vštěvu zítra čekanou dnes mám. Kdyby nepřišel, přišla
bych k Vám; snad přece až na večer, ať se dobře baví. Lí-
bám oči tvé milé, ty dušo draga —!

Navzájem posílám ti také báseň Heineho.

Ein Fichtenbaum steht einsam
Im Norden auf kalter Höh',
Ihn frieret; mit weißer Decke
Decken ihn Eis und Schnee.

Er träumt von einer Palme,
Die, fern im Morgenland,
Einsam und schweigend trauert
Auf brennender Felsenwand.

2.

Mir träumte von einem Königskind
Mit nassen, blassen Wangen,
Wir saßen unter der grünen Lind'
Und hielten uns liebumfangen.

„Ich will nicht deines Vaters Thron,
Und nicht sein Scepter von Golde,
Ich will nicht seine demantne Kron,
Ich will dich selber, du holde.“

„Das kann nicht sein“ sprach sie zu mir,
Ich liege ja im Grabe,
Und nur des Nachts komm'ich zu dir,
Weil ich so lieb dich habe.

3.

Mein Liebchen, wir saßen beisamen,
Traulich im leichten Kahn.
Die Nacht war still, und wir schwāmen
Auf weiter Wasserbahn.

Die Geisterinsel, die schöne,
Lag dämm'rig im Mondenglanz;
Dort klangen liebe Töne,
Und wogte der Nebeltanz.

Dort klang es lieb und lieber
Und wogt es hin und her;
Wir aber schwammen vorüber
Trostlos auf weitem Meer.

4.

Aus alten Märchen winkt es
Hervor mit weißer Hand,
Da singt es, und da klingt es
Von einem Zauberland':

Wo große Blumen schmachten
Im goldnen Abendlicht
Und zärtlich sich betrachten
Mit bräutlichem Gesicht —

Wo alle Bäume sprechen
Und singen, wie ein Chor,
Und laute Quellen brechen
Wie Tanzmusik hervor; —

Und Liebesweisen tönen,
Wie du sie nie gehört,
Bis wundersüßes Sehnen
Dich wundersüß bethört!

Ach! könnt' ich dorthin kömen
Und dort mein Herz erfreu'n,
Und aller Qual entnomēn,
Und frei und selig sein!

Ach! jenes Land der Wonne,
Das seh ich oft im Traum,
Doch kommt die Morgensonne,
Zerfließt's wie eitel Schaum.

Líbí se ti ty básničky?

[ADRESA:]

Gospodični | Žofii Rottovoj |

Milý Sokolčku!

Dává se dnes „Somernachtstraum“ v německém divadle, a já bych ráda šla; Dušan tu byl a také by rád šel. Nešla bys také? — Kdo ví kdy se zase ten něžný, poetický kus dávat bude; můžeš-li, tedy přijď v 6 hodin k nám. Jestli myslíš, že by se ale rodiče mrzeli, tedy pomlč raději o tom; můžeš říct, že já tě беру sebou? — Tuze by mě těšilo, kdyby's mohla jít. Ráda bych sama přišla, podívat se na zřizování triumfu culture v novém bytu, ale musím nevyhnutelně psát do večera a nemohu až zítra přijít. Líbajíc Vás všechny, zůstávám

tvá milenka

BN

[ADRESA:]

Mému Sokolu.

Pomalů to přece přijde k tomu, že já Ti budu muset vylát za Tvoji bezpotřebnou ostýchavost; napíše tak milý srdečný listek, a chce ještě se omlouvat, kdybych byla právě teď u Tebe, tak bych Tě za to — co? — hodně zulíbala, ty moje milenko drahá. Počkej až já se Ti jednou dostanu do Tvých manuskriptů, však potom budeš muset mlčet. — Uvidíme-li se dnes, nevím — bude to záležet na tom, kdy syn Dušan odejde; ale těšilo [by] mě, kdybych mohla přijít. Děkuju Ti za půjčení šátečku, a odezdej Johance druhý, ona o tom ví, jenže jsem ho včera zapoměla dát. Tvá a vždy a celá Tvá

Božena

Milý příteli!

Když byla u mě posledně paní Kulichová, povídala mi, že se jim nechce nic vhodného ke koupí naskytnout, a že by rádi už něco měli; psala jsem nato muži a zmínila jsem, že prodali mlejn a panství zakoupit chtějí. Včera mi psal a na [to] odpověděl, kdyby chtěl p. Kulich jít do [Uher], že by za ty peníze, co mlejn prodal, půl komitátu koupit mohl — že tam pěkný statek za 10,000 fl. CM; a na prodej že tam je dost. — Prosím Vás jdete k nim a zmíňte se, já bych byla bezprostředně byla psaní psala, ale myslím, naposled že by jím to nebylo přece vhod, a tak Vy to lépe zprostředkujete. Právě vyjednává tam muž nějakou koupí pro několik sedláků z okolí Domažlického, kteří se tam stěhovat budou. Síla lidu jde z Čech do Ameriky a to je věru zle — neboť ti jsou pro nás ztracení, kdežto naopak v Uhřích nebo Slovensku bychom takovým colonisováním jen získali a Slováci též i Uhři. A příčinnivý člověk a kdo hospodářství rozumí a vše upotřebit zná, jistě v Uhřích zbohatne.

Vy ste pěkný — u mě být a nezmínit se, že chcete vydávat historii Nymburka; — [p]ěkná to upřímnost! — V outery 4/5 měla pohřeb Čelakovská; ztratila jsem velmi drahou přítelkyni v ní, a pro děti a manžele je to ztráta nenahraditelná. Každý ji lituje; ačkoliv ona ráda už umřela, trpěla poslední čas velmi a byla připravena na smrt. — Tak se ubírá jeden za druhým, a jak dlouho to bude trvat, nebude o nás pohádky; — nač si ti lidé ten život tak ztrpčou, když není jíst nikdo, kdy a kde ho smrt zastihne? —

Užívejte tedy radosti, dokud Vám zdraví svědčí — cestujte, abyste obohatil více ještě ducha Vašeho, a z pokladu toho opět nám všem něco poskytněte. Až zase Prahu navštívíte, ponechávám si ještě trochu Vás stran té nedůvěry vyplísnit. — Srdečné pozdravení ctěným rodinám pána Černého a Všetečky, jakož i Fleischmanovic. Katin-ku líbejte ode mě i Dorinky a Vás srdečně pozdravuje Vaše přítelkyně

Božena.

8/5.

[ADRESA:]

Blahorodému | Pánu panu Dlaba[čovi] | Dru lé-
ka[řství...]

Vašnosti!

Oučet Váš jsem obdržela, a chtěla jsem dnes k Vašnosti dojít, kdyby mi ale zase nějaká překážka přišla, chci raději hned odpovědět písemně, byste se na mě nemrzeli. — Je to ovšem nedbalost veliká z mé strany, že jsem k Vašnosti dávno již nepřišla, ale odkládala jsem jen z té příčiny, že práce moje, stranu kterých s Vašností bych ráda promluvila, dokončené nemám, totiž: povídky pro děti, a 8. sv. báchorek. Všeliké okolnosti překáží mi, že nepokračuju tak, jak by vůle moje byla; doufám však, že nebudu k dokončení mnoho času už potřebovat. Jakmile budu hotová, přijdu k Vašnosti, a doufám že se potom oučty naše zapraví! S knížkami, co jsem do komissí vzala si, špatně jsem pochodila, mnoho mi jich zůstalo, za mnohé mi posud dlužní zůstali. —

Ustavičně slyším poptávky po prvních svazcích „báchorek“ a sama dostala jsem komissí, bych je objednala, já je odkazuju na Vašnosti; což nejsou žádné k dostání? Mě by to ovšem těšilo, jen kdyby ty druhy už také rozebrány byly.

Doufám že co nejdříve s Vašností oustně promluví.

Zůstávám s uctou

Vašnostina služebnice

Bož. Němcová

V Praze 17/7 52.

[ADRESA:]

Jeho Blahorodí | Pánu panu Jaroslavu Pospíšilovi
| v | Praze. |

Velectěný příteli!

Srdečný pozdrav Vám i milé Vaší choti a rodině; těším se velmi, že ste všickni zdraví. — Jak se já a moje rodina máme, to poví Vám nejlépe Eliška; srdečně Vám děkuju, že ste tak přátelsky se postaral o její zaopatření. Je sirotek, a přátelé její nejsou dlé toho, by se příliš o ní starali; ujmula jsem se poněkud té ubohé, nešťastné dívky, a přítel Matouš mi podal bratrskou ruku k pomoci její, a i Vás vybídl. Díky Vám! — On jí též zná, že je děvče hodné a milé, ovšem ve světě ještě trochu nezkušené. Doufám, že vědomosti její dostačí k vychování dítek menších; co se toho jistého vedení k slušnosti dotýče, též se nebojím, že by děti v tom zanedbala, ačkoliv je na začátku ostýchavá. Francouzsky zná. — Že však děti milovat bude a o ně pečovat co vlastní matka, to buďte ubezpečen; a já myslím, to že je při vychování dítek hlavní věc, zvlášt když je matka zcela do rukou jejích svěří. Dobrou vůli též má, a tak myslím že bude ta paní spokojená. Kdyby někdy potřebovala rady a podpory přátelské, tu prosím Vás i choť Vaší, by směla k Vám se obrátit, a byste jí neoslyšeli. Děvče takové leckdy bývá v takových okolnostech, že jí rady zkušených osob, zvlášt ženy moudré nanejvýš zapotřebí je; a také nebyla ještě nikdy ve Vídni a nezná tamější život, bude první čas trochu udivená. — Já jedu na práznyiny s dětmi do Ďarmot k mužovi; aerar nedal náhradu za cestu, jen mužovi, mně a dětem ne, a sice proto, že jsme tam nebyli. Muž tedy myslí, poněvadž tam jít nemohu, a jestli by se to kdy stalo, tedy po letech, kdež

bychom beztoho nic nedostali, abychom alespoň za ty peníze něco užili, když je nemůžem upotřebit pro domácí potřebu. Jedu tedy s dětmi, abychom se mohli vykázat, že v Uhřích jsme byli. Matouš jede na čas sebou, myslím alespoň, posud se na jisto nerozhodl; těšila bych [se], kdyby cesta přes Vídeň jen šla, vidět Vás i rodinu Vaší, ale stálo by to mnoho. —

Jak se vynachází paní Kollarová a slečna dcera? Často v přátelském kruhu o ní s srdečným podílem mluvíme, a litujeme ztrátu její a spolu nás všech. — Prosím vyřídte mojí úctu! —

Mohla bych lecco nového připsat, ale ty Noviny nejsou ani tak veselé, a snad ani Vám tajné. Jsou to bídné časy! — Doufáme, že se muž dostane do Břetislavy, a tu bych šla potom k němu s menšími dětmi.

Děkuju Vám tedy ještě jednou za Vaší péči o Elišku, a prosím spolu o delší strpení s ní, dokud se neobeznámí. Buďte zdráv a pamatujte na Vaší upřimnou přítelkyni

Boženu Němcovou.

V Praze 22/7 52.

[ADRESA:]

*Blahorodému | Pánu a příteli milému Aloisiu |
Šemberovi | v | Vidni. | Landstrasse. Ungergasse
638/1 Stock.*

9/8 večer.

Milá Lotinko!

Tak ráda byla bych s Tebou před mým odjezdem promluvila, ale nechtěla jsem Tebe v ty práce a strasti plné dni obtěžovat, a dnes zase já jsem celá churavá a skoro chromá, hroznou mám bolest v koleně. Ráno jedu pryč a k prvnímu říjnu mě zase uvidíte, jestli neumřu. Líbej mi dítky Tvé i manžele, i ty milé ubohé sirotky; slečna Jonáková mě prosila, bych Ti řekla a Tě žádala, bys děvčata Čelakovských k ní jen zase posílala, že ona ničeho žádat nechce, že je to památce Toninky dlužna. Je také to děvče k politování; náramně plakala, když jsem tam byla, že nemá krejcarů a že má činži platit. Chtěla už tě o přímluvu u p. Friče žádat, by jí několik zlatých půjčil, a mě zase o přímluvu Tobě, bys to řekla, ale domácí řekl, že počká ještě čtrnácte dní. Snad jí někdo do té doby pomůže; ale proč je bláhová a dá každý krejcar rodině, která se jí za to vysměje. Je to bída s námi! — Buď s Bohem! Zdráva a silna na duchu i na těle! Řekni Katince Lauermanové, že bych s radostí byla přišla, ale už se mi času nedostávalo. — Na šťastné shledání! —

Tvá

Božena Němcová

Je to krásný list! — Ale už máme všecko složené, a nemám pěknějšího papíru při ruce.

[ADRESA:]

*Z Prahy. Blahorodé | Paní paní Karolině
Staňkové | v Praze, | V Široké ulici | na rohu
do Pasířské. |*

[...] nak mysleli, než ty vozy že pokácí a okna rozdrťí. Každý hleděl s hrůzou do tmavé noci ven, a poslouchal to vztekání se větru; asi za půl hodiny bouře přestala, ale dešť neustále jen se lil. Jaroušek a Hynek usnuli, Karel ale a starý pán drželi mi věci, které jsem nemohla držet, protože jsem Jarouše podpírala a Dorinku v klíně měla, které bylo velmi špatně; naříkala na bolesti v břichu a že jí mdlo je. Karel se velmi na ní horšil, aby raději mlčela, že to má beztoho od těch hrušek co snědla a poslechnout nechtěla — co bylo už platné hřešení na ní, když se jí tím nepomohlo. Ubohá se mi v klíně jen tak svíjela, a bylo jí velmi zle; ač jsem sama bolestí vzdychala, přece jsem zapomenout musela a těšit ji. Konečně jsme dojížděli k Břetislavě, a já zbudila Jarouška a Hynka; Jarouš byl hned vzhůru, ale Hynek nemohl se probít ze spaní, a pak ještě neměl čepici, a už jsme stáli v nádraží. Tu byl mi starý pán velmi příručný; pomohl mi ji vyhledat až kdes pod lavicí, a když já při zápisu a převažování věcí jsem být musela, dával pozor na děti. Sotva jsem vše spravila, a přijdu k dětem, vidím že je Doře huř a huře, pospíchám s ní vně a tam jsem několik minut strávila ve strachu dílem o ní, a dílem by se už zvonec k odjezdu neozval. Dobře se to ale ještě srovnalo; když jsme v deset hodin vešli do maďarských vozů, které jsou velmi prostranné a světlé a dobře zaopatřené, bylo jí volněji. Ustlala jsem jí jak možno bylo na jedno sedadlo, a brzy usnula; Jarouš ležel na druhém, Hynek také na jedno se roztáhl a jen Karel

seděl v koutku vedle starého pána, hlavu měl podepřenou o jeho rameno a spali oba. Poznenáhla usnulo to všechno ve voze; mimo nás byli sami Maďaři a to nejvíce maďarský *Egypt*, který je rozdílný od našeho. — Bylo to rozkošné podivání na ně, jak leželi, a jen se přirovnat dá pohledem na stádo prasátek; jeden ležel přes průchod na dlouho, a když konduktor vešel, musel lézt přes lenochy, by naň nešlápl, a přece tak byl šetrný, že ho nezbudil. Já dávala pozor, by děti nespady, a mezitím se dívala do oken, podél nichž se ustavičně táhly a nahoru a dolů vlnily dva proudy žhavých jisker; jako by zlatá hříva vála od hlavy bujného oře, který nás letmo tmavou nocí unášel. Konečně i já jsem byla umdlená tak, že spaní ubránit nemohla jsem déle; zbudila jsem Hynka, a on musel místo mne *horébyt* — (po slovensku ponocovat!) Ke třetí hodině zbudili jsme se všickni; už jsme viděli před sebou Dunaj a za několik minut míhla se nám před očima nádherná kopule Ostríhomského chrámu, zahalená ještě v ranní mze jako v šedém závoji. Dunaj byl rozvlněný a nebylo na něm vidět živobytí; včerejší bouře na něm zle řádila, dvě lodě potopila, při čemž jeden člověk se utopil; a více ještě škod nadělala a to jen u Sob, co dále se dělo, to posud lidé nevěděli, kteří na staciích do vozů přibývali. Přijedem do Sob (stacii za Ostríhomem) a právě nám jeden pán vypravuje o bouři, kterou přestál na severním moři, tu slyším za sebou známým hlasem se jmenovat a děti vykřiknout: táta, táta! — Cestoval schválně v tu stranu, a tak si to zřídil už, aby nás překvapil dříve než ve Vacově. Že jsme všickni radost ze šťastného shledání se měli, to si můžete myslet; také nám vypravoval, že velkých škod bouře večer nadělala v tom kraji, chalupy roztrhala, střechy odnesla, stohy obilí rozmetala a vůbec hrozně řádila tam, kam padla. — Pomalu se rozednívalo, viděli jsme jasněji už zříceniny Vyšehradu, břehy Dunaje se oživo-

vály více a více, a když jsme do Vacova přijeli, bylo 4^{1/2}; dříve ale ještě postrašil nás Jarouš, neboť mu přišlo také mdlo, jenže si to lehčeji a rychleji odbyl než Dorinka. V nádraží čekal inženýr Riedl, a museli jsme hned do jeho bytu, kde nás velmi pohostinsku přijaly sestra jeho a švakrová; při výborné snídání musela jsem vypravovat o Praze, a každá maličkost měla pro ně veliké zajímavosti. Pozorovala jsem, že to jsou horlivé vlastenky z časů předbřeznových. K sedmé hodině vyjeli jsme z Vacova; dětem bylo dobře, jen Dorince otekla tvář a dostávala jako růži, přitom však nenaříkala na bolest. Vozík měli jsme dost pohodlný, ač ještě s námi jel jakýs Slovák, cestující kupec; jak jsme vyjeli z Vacova, potkali jsme už vozíky o dvou kolech, k nimž oslové připřažení byli — a na nichž namnoze ženštiny seděly, jedouc do Vacova na trh. Na takovém vozičku leží náklad někdy dost těžký, a sedí ještě silný chlap, — ženské jsou zde také jako chlapi — a takový oslík utíká se vším ustavičně tryskem. Kdo zde koně uživit nemůže, ten drží si dva i tři osly. Tučný, silný a mladý osel stojí zde 8, nanejvíc 10 fr šajnu, a užitvení nestojí take tolik co koně. — Když jsme přijeli za Vacovem na vrch, kde plno vinic a stromů, potkávali jsme zhusta ty povozy rozkošné, které nemohou ale jinaké být, aby se vším ostatním zde souhlasily. Však ste je viděli na výstavě umělecké — (a Vy, p. Dr., je dobře znáte) ale vymalovat se to nedá; to musí na ně patřit, jak jedou, musí poslouchat ten rozhovor s koňmi a to hřešení (nadávat, hubovat) na ně, když si začne jít jeden vpravo, druhý vlevo, třetí s čtvrtým se začne strkat: hát, jáke to hanbárske kóně, idou ako ovca ze stáje — keď by jich *zránik porazou* (padoucí nemoc porazila) a tak jim zpívá a posílá na ně jedno zlé za druhým, a přitom jim hrozí i bičem i pěstí, a koně začnou utíkat, provázky začnou lítat na vše strany, táta Slovák, který na voze spí, zdvihně hlavu, po-

dívá se na koně, přeje chlapcu „keď by do tja Perun udriou“ a položí se zase. K tomu přiběhne ještě jedno nebo dvě hačata (hříbata) a pes bílý vlčí, ale když vidí, že se nic neobyčejného nestalo, běží zase po svých vedle vozů nebo po poli, kde jako děti laškují. Málokdy jede jediný povoz, vždy jich je nanejmeně tři; a u každého dva vozkové, obyčejně táta a syn; a často ještě má i malého chlapca sebou. Mladší sedí na předním koni, táta nazvíce na voze leží a spí a kluk běží vedle s psem a hříbětem, neboť to musí sebou kamkoli, a kdyby i nepočítalo více týdně. Děti se ustavičně ptaly, zdali to jsou muži nebo ženy, když viděly, že mají nohavice široké jako sukni a vlasy vzadu dlouhé velmi a zpředu po každé straně viset ve tré spletený cop (aneb vrkoč). Starý táta má všechny vlasy vzadu do tlustého copu spletené a ten má na hlavě upevněný širokým, od jednoho ucha k druhému sahajícím hřebenem. — Nohavice jsou připevněny na kyčli a nahoře mají košilku, která nesahá dále než k srdci a velmi široké rukávce má, červeně vyšité. Ten díl těla, co zůstává nahý mezi košilkou a nohavicemi, zakrývá široký, černý, kožený pás, který je zpředu širší a žlutými plíšky ozdobený (aneb vycifrovaný); obyčejně se ale košilka vytáhne, shrne a je vidět nahé tělo. Plášť bílý, flanelový, kroje jednoduchého, ale vkusného, mají řemínkem okolo krku připevněn, takže jim volně okolo krku visí; na hlavě široký klobouk a na nohou opánky. Ovšem čistě na cestě takový šuhaj nevyhlíží; když sedne na koně, shrnou se mu nohavice vzhůru a je tu vidět kolena jako z mramoru krásné a každý je velký, silný a urostlý jak topol. Už jsem zase viděla ty známé ploty okolo vinic a polí, tu baštu z hlíny, ale v ní zasazený buď modrý bez, plané růže, zimolez — což velmi pěkně vyhlíží; okolo cesty všude plno té libné čekanky (cikorka na slov.) a velkokvěté divizny (volósky chvost) a celé kře durmanu.

Náše bělouše můchy velice štípaly, tu povídá kočiš: „čakajte, bjesne muche, cak vám teraz pomôžem“, a skočil dolů, utrhl keř durmanu a koně tak ním natřel, že se stali z běloušů zelenouši. „Ako to voláte?“ (jak to jmenujete) ptám se ho. „To maslak se volá, a mrchavo to smerdjá, ne môžu to muche cítit.“ — Přejeli jsme vrchy, z nichž jsme viděli do celé krajiny k Pešti dolů, krásné pohoří Budínské a na Dunaj, na němž právě k Vídni jela parolod. Pak jsme vjeli do zelených údolíček a dubových lesíků; všude ticho a mrtvo, jen někde ukázal se malý pastýř na pokraji lesa, v bílém pláštiku, dlouhou píšťalu při ústech, na níž celý den píská své písně dumné. Zvolným krokem procházejí se bílí psi s hlavou sklopenou, ale ušima ostrážitýma kolem lesa jako vojáci na stráží a dávají pozor, jestli se neblíží někde dravý nepřítel statku (stáda, dobytka) pánova (vilk), a jak někde se ukáže mohutná bílá, velkorohatá hlava vola nebo krávy, doráží naň, až zajde hloub do lesa. Asi dvě hodiny za Vácovem vlevo leží v údolí na malém vršku zříceniny zámku Novohradu, od něhož nese stolice jméno — a tam přestává rozmanitost krajiny, už nevidět než holé pole beze všeho stromoví, a jen kolkolem v pozadí modrají se hory. Přejeli jsme osamělý dvorec Pustu a na oběd přijeli do hostince Brečagu, kde jsem po roce zase slyšela po prve maďarské zvuky, užila maďarskou kuchyň a pila kyselku Sljatinskou s vínem. — Po obědě jsme jeli dále. V celé té krajině, co jsme jeli, nebylo vidu, že by tam bylo pršelo; všude sucho, a když se nám zachtělo jít kousek pěšky, pachtit jsme se museli pod kůtka pískem (homókem). Roste však v tom písku všecko velmi bujně, jen když vláha je, a zvlášt se dobré brambory rodí (krumple). Obilí už všecko na polích srovnáno ve velikých, kulatých stohách narovnané i oves, u těch stohů vidíte hospodáře (gazdu) s jedním nebo dvěma pacholky (bireš) a ti sundávají obilí se stohu, rozprostírají

na zem do okružlíka a pak po něm dva nebo tři koně tak dlouho do kola vodí, až je vyšlapané. Pak se sláma odhází a zase doma ve stohy narovná, neb někde u vinic blíže stavení, a obilí, které po lopatách na (čisté) plachty opodál ležící hází, by tak plevy odlétly, se domů odveze. Seno zůstává v stohách buď na polích, jsou-li blíže města, nebo u vinic; když potom několikrát zmokne, vybledne, ba i shní. Pěkně ale vyhlíží pole kukuřičné, zvlášt, kde bujně roste; zde je zvyk, že začne-li jeden hospodář sázet vpravo kukuricu, vlevo brambory, tam zase réž (žito) a cokolivk zaseje, všichni jeho následují a tak máte k nepřehlédnutí pole a nic než kukurice a vedle zase též takovou šířinu brambor a v jinou stranu pusto, kde bylo zase jen obilí. Mezi kukuricí jsou vždy tykvice (turky) a boby — oblíbené nyní zde jídlo — prostora mezi řadami kukuricových sazenic je vyplněna bujným širokým listem tykvic a dýní, pne se nahoru a žluté zvonce jejich kladou se na štíhlou lodyhu kukuřice. Když rozděláš list, vidíš tam ležet tykvici aneb dýni po osmi, desíti i patnácti librách (zase pfund). Přes městys Vadkert přijeli jsme konečně na vrch Brezinu (samé tam břízy) — a brzy jsme se octnuli v Ďarmotech, kde nás pozdravili několik Čechů a Zuzl, posluhovačka mužova, Slovačka, která nás už s dobrou večerí očekávala. — Prozatím tedy skončím a a za několik dní budu pokračovat o zdejším živobytí.

Má rozkošná drahá sestro! A všickni drazí přátelé!

Kdybys byla dostala můj list, který Dušan ztratil, byli byste zvěděli, jak často na Vás myslím a jak se mi po Vás začasté stýská, jak ráda bych se přitulila k Tvému vroucímu srdci, duše moje, a pohovořila si v spolku Vašem milém. — Já vím, že i Vy na mě zpomínáte, že ste přesvědčení o mém upřímném přátelství, přece však je to milé, když slyší ujíštění té lásky čas od času přítel od přítele; a kdyby i člověk všeho se nasytil, lásky se nikdy nenasytí, vidíte? — Těšilo mě slyšet, že ste všecky zdrávi a Johanka že je tak veselá statečná žena a že nepláče už; jen ať zůstane tak, lépe když srdnatosti přibývá, když se už pluky k boji šikují, než když se na vojnu strojí; bude jí teď nejvíce třeba. Ostatně doufám, že to bude dobře všecko, zvlášt když se už napřed pomáhá, jak mi Sofie sdělila stranu prsou; i já tak měla a šlo to dobře. Kdyby jen ten buclík na mne počkal; — tedy Mužáček přece do Vídně; nu jakožto poddaný koruní země je to záslušná věc a patřiční, seznat dříve vlastní residenci *milovaného zeměpána*, než cizí stát, dobře tak udělal. Jindřich se jistě také velmi potěší a oba najdou mnoho i zábavného i užitečného v té hlučné residenci a budou mít dlouho co povídat; škoda že jsem to nevěděla, byla bych je odkázala k mé tetě, která by se z toho byla velice těšila, moci jim v něčem posloužit, a má také syna, takového Vídenského darmošlapa, který by je byl ve všech koutech provedl, tam je to dobrá věc. Ty, milá dobrá Sofie, mi velice lichotíš s posouzením mých listů, ale já to od Tebe ráda přijímám a děkuji Ti,

a nyní ještě s větší chutí budu psát, an vím že Vám mohu i v nepřítomnosti večerní chvíli ukrátit; že tatínek i poslouchal, je veliký kompliment pro mě, a polib ho za to. Já často na něho zpomenu a jeho tvář tak splynula v duši mé s tváří zemřelého otce, že je již nemohu rozeznat a jednoho v druhém líbám. Když sedávám vedle něho na sofě, ráda bych začasť se mu vrhla v náruč a zulíbala ty šediny jeho, a zdá se mi, že mě musí zavolat jménem dávno nelslýchaným, které z úst jeho tak znělo upřímně, a do nějž při posledním rozloučení otec všecku tu vroucí svou lásku vložil, jako by věděl, že je naposled slyším. — Avšak dost o tom. — Co se nás týká, jsme zde jako na posvácení; já ovšem mám dopoledne „*vela roboty*“ — odpoledne koupat, když je prádlo, zase je hladění a tak jedno k druhému, že někdy po kolik dní ani k psaní nepřijdu, a večer když přijdem z koupání, ráda si odpočinu. Jsme opáleny dost všecky, a ještě více budem, a děti dobře vyhlíží, až na Jarouška a mě; ten dostal velmi silný křečovitý kašel a já posud nejsem prosta choroby, jak bych si přála, ač mnohem lépe vyhlížím. Dnes odpoledne jedem do Bystřice; na noc do Šach, druhý den do Štavnice, kamž záhy přijdem, bysme se ohlídlí trochu, a do některého dolu vjeli, třetí den do Bystřice, kdež se as den zdržíme, a pak jedu já s dětmi do Šljače a muž tam bude ouřadovat. Jestli se plán nezmění, nebude z cesty na Krivaň nic, a zpátky se vrátíme přes Zvoleň. Jedeme s přispřeží, ale na vozích velmi bídných, střešeme se tedy řádně na té cestě; zde to ale jinak není, a musí být člověk spokojen, když nemusí ject na hnojníku; však ten vůz mnohem lépe nevyhlíží. Má milá dobrá maminko, já bych ti přála jen tak tři dni být místo mě zde v kuchyni a dívat se na to vaření a na tu celou správu a gazdování, to bys koukala, a co tatínek kdyby musel jíst taková jídla všeliká, že se až nanic dělá jen z podívání, a co Mužáček s jeho choulostivým no-

sejčkem a což Baruška a Kačena, kdyby tu viděly stravu a celé držení čeledě! — A Jindřich ti studenti zdejší kdyby poznal a tak do krámů zdejších nahlídl, to by měl co kritikovat! — Ale Johanka by měla radost, kdyby viděla to pěkné ovoce a laciné a chutné, ráda bych Vám ho poslala hodně, ale jak, bojím se shnití, kdyby zůstalo na dráze někde ležet. Vysvědčení, až budeš moct, pošli, Sofie; nyní ale prosím, oč jsem v ztraceném psaní prosila. Psala jsem Vagnerové, by k Vám do krámu odevzdala můj soukený plášť, který jsem sebou nevzala, bych ho nezmícela. Nyní ale jsou velmi chladné jítra a večery a na horách bych ho byla potřebovala, ale když není, není, však si pomohu jinak, jen ale když ho dostanu na zpáteční cestu. Buďte tedy tak laskavý, zadělejte mi ho do kusu plátna starého, nebo něčeho takého, a dejte na dráhu, myslím že bude to jisté, neplatte nic, já zaplatím zde, a napíšete na adresu „*Waitzen, zur Beförderung nach Balasa Gyarmat*“.

— Marie as za týden přijde už do Prahy; myslím si, aby netrávila tam tak dlouho sama, v tom strašlivém bytu. Těším se na Johančin dopis, v němž mají stát Noviny, a na Tvůj, v němž lásku Vaši tak vroucně si mi vypsala. P. Fingerhuta srdečně pozdravuj a řekni mu, co jsem i v prvním listu byla psala, že jsem francouzsky zapomněla, a jestli se nenaučí maďarsky, že ani se vadit nedovedu s ním a že budem muset žít ve velmi dobrém přátelství spolu. Polib všecky místo mě a pozdravuj i toho milého Bossé, vždyť pak ho musím milovat, když Tebe miluje. Muž všem srdečný pozdrav vzkazuje a děti Vás líbají a zvláštní ještě pozdrav od chlapců na Jindřicha. Piš brzy s Dušanem a buď zdráva, a pamatuj na mě, jako já na tebe. V duchu tě tisíckrát líbá vždy

tvá Božena.

Nehněvejte se, že Vás obtěžuju s komissí, nemám ale nikoho, ten ubohý Lambl má beztoho práce dost.
Snad jsem psala pozdravení od muže všem? —

To je pro list.

Josef Němec, k. k. Finanzwache Oberkomissär in Ballassa Gyarmath — Waitzen. (Když se ale posílá paklik, nenapiše se jen tak dole: Waitzen — zur Beförderung nach Ballassa Gyarmath.

[ADRESA:]

Slečně Sofii Rottové

Ivance.*Má milovaná drahá přítelkyně!*

Předně a nejprve díky za Tvůj list, upřímný a vroucí; ale Ty, maminko dobrá, ten smutný tón jakýsi, který v něm zaznívá, a ten loučící konec jeho nikterak nemohu schvalovat, ani co přítelkyně, ani co Vice-bába. — Já důvěřuju se tak v Tvoje patřičné uspořádání tělesné, v předběžné již prostředky šikovné paní Ullmanové, a v pádu poněkud těžšího porodu v statečnou Tvou mysl, že nemohu než věriti na *šťastný* návrat cesty Tvé z Říma. Ovšem přísloví české je „že těhotná žena smrt nosí za pasem“ — nu ale, pomysli zase, že vždy mezi desíti sotva jedna nešťastně porodí. Proč by's Ty právě byla ta? — Ne, ne, buď jen veselá a těš se jedině tím myšlením, jaký as bude ten buclík a jak se s ním budete těšit všickni. Já jsem ovšem také myslívala často, jak to as vypadne, a jestli neumru — ale v srdci jsem přece měla pevnější naději v život a tak jsem napřed mysl nekalila příliš, a tím mi zbylo dost zmužilosti, když přišlo do tuha. — Co by mě mrzelo, bylo by to, kdybys beze mě na cestu se vydala; ale konečně bych Ti i přála, abys té tíže se už zbavila a radosti dávno očekávané požila; — možno je to, ba jisto, že duševní nepokoj, strach, hněv, lítost, starosti a t. d. — porod urychlit může; i mně se tak dělo u Hynka, a tak mi bylo zle, že jsem již jako nucení dostala, a rychle pro matku poslala, ale vše se zase utišilo a teprv třetí týden bylo opravdu. — Příčina toho byla lítost; proto tedy, duše milá, buď veselá a statečné myslí, a věř v spokojenou, utěšenou budoucnost, v které Ti teprv určeno bude, přelít

všechny šlechetné a vznešené Tvé snahy do duše outlé Tvého děcka, zkrátka ve které budeš teprv působit v rodině a v ní pro vlast! — Co se týká toho, že by's mně byla kdys čím ublížila, to, milá, je přílišná domněnka a nespravedlivá, já alespoň nevím se rozpomenout na jediné takové okamžení, a na mně jest, děkovati Tobě za lásku přátelskou, kterou si mě vždy blažila. Byla doba, kde jsem Tě držela za méně vroucnou a skoro Tě proto litovala, ale přesvědčila jsem se ne jednou, že Tvoje krásná, ale někdy chladná tvář nesmí se vždy jmenovat „zrcadlem Tvé duše“, neboť v té vře upřimná láska pro manžele, rodinu, přátele, národ i vše, co dobré a krásné, o tom již dost přesvědčení mám, a protož mě ani to nemejlí, když se vtipně usměješ něčemu, co třebaš Sofii i mě pohne. Často bych tě pojala v náruč a zlíbala jako tu naší rozmilou Sofinku, ale bojím se, že by Tobě nemilé bylo; ostatně vím, že's i beztoho přesvědčená o mé srdečné náklonnosti k Tobě. Tvoje důvěra ke mně velice mě potěšila a ráda bych Ti ve všem nápomocna byla, a toho buclíka první na ruku uchytila, ale jestli to nemá být, přála bych, aby se vše šťastně skončilo a při veselých křtinách abyste na mě zpomněli; já budu ty určité dny vždy zpomínat na Tebe, to mi věř. — Řekneš mi potom, až se vrátím, vše, jak se Mužáčkovi vedlo, kdybych se nyní ptala, bylo by pozdě na odpovídání a hříchem Tebe psaním mořit, ale přála bych, by mu ta cesta k prospěchu a užitku sloužila, když i on i Ty ste skrze ní trpěli. —

Já jsem zdravější nyní, ač jsem se z té horské cesty — která příčinou byla, že Vám hned neodpovídám, neboť jsme se teprv 17^{ho} domů navrátili uvondaní a uhorení vrátili, takže mě posud kříž bolí. — Jaroušek má posud silný kašel, a ten je příčinou, že se o málo zpravil, ale ti ostatní jsou buci. Dělat mám vždy co, že mně sotva času zbyde k napsání listů, který, jak doslýchám, Vás baví. —

Slyšela jsem jednou od Mužáčka, že když jemu něco říci chci, co nemá býti zapomenuto, abych to spolu Tobě řekla; pamětliva tedy toho napomenutí, obracím se k Vám oboum s prosbou. Muž, jak Vám pochopitelno bude, rád by nás zde co možná nejdéle zdržel, a proto chce vědět lhůtu, do které nevyhnutelně *musím* v Praze být, to jest chlapci, neboť o ně se tu jedná. Hynek a Karel ovšem že by nemuseli pospíchat, ale nejvíce se tu jedná o Jarouška. Prosila bych tedy velice, kdyby's, Mužáčku, k panu Tesařovi došel a se ho poptal, jak to stojí s Jarouškem, jaké má vysvědčení, a jestli bude přijmut do třetí třídy. — Kdyby myslel, že *dokonce* ne, pak ovšem není třeba, aby dělal zkoušku přijímací, kdyby ale řekl, že neví, jestli ho Valter přijme na to vysvědčení, buď tak laskav a dojdi k Valterovi, ukaž mu vysvědčení a promluv s ním, jestli by musel být 1^{ho} Října už při zkoušce, anebo jestli by mohl později o jeden neb dva dni přijít. — Víš, kdyby *musel* 1^{ho} Října být u zkoušky, musela bych o dva dni dříve odtud vyjct, a to dělá velké překážky, ne jen skrze příležitost, ale i to, že ty dni se nemůže můj muž odpráznit, by s námi jel až k dráze. A přece bych také nerada, aby hoch zůstal v II třídě, raději ať zůstane dvě leta v III^{tí}; sám víš, jak to je s těmi repetanty; myslím že se mu bude paměť čím dále, tím více sílit. Prosím Tě tedy, nějak mi to sprav, a dej mi co *nejdřív* vědět, bych se dlé Tvé správy na cestu chystat mohla; když bude muž vidět, že *musím* jct, přestává všecko zdržování; ale píš sám, neb řekni Sofii, ubohou Johanku neobtěžuj psaním. Nyní Vám přeju oběma pevnou a zmužilou mysl, žádné zbytečné strachy, a především ať neslyším, že's nebyl potěšen, jestli bude *děvče*, sice se povadíme. „Člověk míní, pán Bůh mění“! — Líbám Vás oba!

Vždy nezměněná Vaše

Božena.

Rozmilá moje, drahá Sofie!

Dlouho neodpovídám, vid', na Váš list, ale toulala jsem se po horách a dolinách, a byt' bych i stokrát na Vás zpo-
mínala na všechny, přece nedalo se mi to dělat, bych kdes
k psaní sedla a ze Slovenska Vám listek poslala. Byla bych
zaplakala, když jsem dávala těm ohromným velebným
vrchům „s Bohem“ — ale také jsem zase ráda byla, když
jsme se blížili Ďarmotům a k domácímu pohodlí, neboť
bylo chladno a pošmourné, a ty víš, co Jean Paul povídá,
„že modrá obloha přemění člověka v světoobčana, že by
se zatoulal do širých končin světa, ale osm kapek z těž-
kých šedých mračen, jimiž svět zaklopen, že dohání
člověka do lenošky, k domácímu pohodlí, a k dobré
tabuli“ — a na nás věru padlo kolikrát osm kapek.
— Dnes je takový den zase, že není člověku ani do smíchu
ani do pláče, jen do spaní, tak je zamrholeno, chladno, a
obloha, pokud oko stačí, vyhlíží tak plačtivě, tak zamra-
čeně, jako tvář mojí domovné paní; jenže na obloze
možná zítra už slunko vysvítí, a na tváři paniné nikdy
nesvítí, a svítit nebude. — Listy Vaše mne velice těšily,
a hned při otvírání couvertu obdivovala jsem šikovnost
toho, kdo tolik listů do úzké zabálky vtěsna, aneb jak
zde říkají *spratal*. Tak jsem četla jeden po druhém a jako
byste přede mnou stáli; i ta štíhlá majounká má sestřička,
i tlustá, mladá Johanka, kterou si nejraději představuju,
jak s chutí při večeři ty hrušky jednu za druhou pojídá,
nic nemluví, nás poslouchá, a jen okamžení za okamžení
s láskou vroucí na Mužáčka pohlédne a konečně s ním do

šmourání se pustí. Vidím i *barnavého* (snědého) mého přítele — máti sice říká — Schoßkindel — nu buď si tedy — a konečně vidím před sebou originálního pana Halánka, jak žije a tyje, a slyším ten jeho srdečný smích, a desatero věcí mi na mysli tane, pro které bych se s ním pohádat chtěla. — Ba já Vás denně vidím všecičky, i tu mou mámu a tatínka a Jindřicha, který mi beztoho připadá jako můj nejstarší syn, a tak si kolikráte utvořím sen, jak by to bylo, kdybych se mohla přetvořit v ptáče a náhle mezi Vámi se octnout při večeři; anebo kdybych tak zaletět mohla oknem do tvého pokojíku, posadit se ti na rameno a pošeptat ti do ucha ty nejsladší slova lásky a touhy mé, pobožkat se s tebou, pomazlit a uletět zase tiše dále. — Ach já někdy všelikých snů mám, všelikých touh; — dnes k. p. se mi zdálo, že jsem byla s mámou kdesi na procházce, a že jsme zmokly jako za onoho času v Šárce, a pak že jsme se brouchaly potokem, v němž ale byla místo vody rtuť — (*živje striebro*) a nemohly jsme nohy vytáhnout z toho, živou mocí. — Já nevím, zde nemám žádné krásné poetické sny; ale jakže může být mysl poetická, když musím jíst těkvici a husy, krumple a samá taková hloupá jídla, zvlášt když k tomu ještě bob přidám. Jelikož se, panno Sofie, znáte v přírodovědě, budete vědět (co i Vogt povídá), že takováto všeliká jídla na ducha působí, a proto mně odpustíte, že tento list můj velice nepoetický jest. — Kdybych se nenapila někdy trošku červeného vinka, věru bych nemohla ani ty listy Vám psát; věru byl by čas, abych se vrátila k mé Pražské stravě, jinak-li mi nemá síly tělesní přibývat a duševní ubývat. — Má dobrá Ivánka tedy churavá byla touhou? — Přála bych jen, aby, jestli už nemám být druhou babkou, šťastně se vše skončilo, a žádné následky toto urychlení za sebou neneslo. — Zním já také a věřím v magnetismus drahé ruky, který lepší a rychleji zlčí nežli sáhodlouhý recept.

Jen dejte tomu buclíku nebo bucličce pěkné jméno; ráda bych viděla, jakou figuru Mužáček při křtu dělat bude, a jak bude kmotry prosit. Nu tak vážnou ne jako pan Zap, jelikož mu břicho chybí a ta praprofesorská tvář, která každého na deset honů již k respectu nutí. — Možná ale, že se i mě k tomu dočkáte, vždyt pak ani bába nemůže to vědět na den, a když se Johanka upokojila, možná že i to se stíší, ač splasknutí života jistý důkaz, že si žádá občan ten malý na světlo. — Bůh dej zdaru! — Těšila jsem se nad podařením usnešení strany divadla; přece tedy propadl plan velkého našeho diplomata! — Co se týká Mužáčkova návržení stranu uveřejnění něčeho z mých dopisů, to necháme, až se vrátím, ostatně náležejí Dušanovi a Vám, a smíte s nimi nakládat dlé vůle, jen že jsem je psala pro soukromnost, a mnoho v nich, co by se ani nehodilo k uveřejnění. — Plášť posud nemám, dozorce v naší zde nepřítomnosti kamsi aviso založil, ale proto není zle a dostaneme jej na každý způsob, už muž do Vacova psal; zatím Vám srdečně děkuju za Vaše laskavé posloužení. Děti Vás všecky líbají a Hynek by Jindřichovi psal, ale mrzí se jedině na to, že já jsem už všecko psala a jemu nic nezbylo, než budoucně se přece na listek zmůže. Líbám Vás v duchu tisíckrát a tebe k srdci sesterskému vine tvá

Božena

Udělala jsem kaňku nahoře, ale že je taková hezká, nebudu ji vyškrabovat.

Milá tlustá maminko!

Hned ze začátku listu Tvého viděla jsem, že Ti lepší, ba už z toho, že si sama psala, a těším se velmi z toho, i přála bych, aby neměla p. Ullmanová pravdu. Snad mě ten buclík přece dočká schovaný, abych já ho vyvedla z koutku a Mužáčka trochu poškádlit mohla; však bych mu neřekla pravdu, i kdyby to byl klučík. Za Vaše obstarání Vám oboum velice jsme povděční; když to už nemůže jinak být s Jarouškem, jaká pomoc, já se ale nehněvám tuze, neboť kdyby nebyl chlapec v druhé třídě dvě leta, musel by v třetí třídě dvě leta být, tak je to jedno a snad lepší vsutku, dlé rady p. Amerlinga. Chlapci by mohli mít sice lepší třídy, ale musíme být rádi, že jsou takové, já očekávala horší; — doufám, jestli zůstaneme živi a zdraví, 8/10 odtud vyjedem a 10-ho bychom byli doma; aby si chlapci mohli připravit svoje věci, jichž jim třeba. Zde máme ještě dost pěkné počasí, a co možná ho užíváme všickni; přála bych i Vám, abyste poslední čas, co budeš se moct válet čili, abych Tě neurazila, co budeš moct poletovat po straně Mužáčkově, abyste měli teplé a jasné počasí. — Byla jsem zvyklá sice u Sofie, že vždy štětec k malování vlastního obrázku do křiklavých barev smáčela, ale tak pěkně se přece nevymalovala jako Ty, Ivan-ko! Doufám ale, dokud přijdu, že nosejček tvůj bude přece ještě bledší než Řehořův — a ruce že nebudou ani tak svalovité jako Malypetra ani tak nemotorné jako Mikovcovy; a konečně buclíček to všecko spraví a přidá mamušce krásy takové, kterou ani dříve neměla. — Já zase

se hněvám na svoje ústa, na která sice nejsem pyšná, ale jež ráda čisté mám, a nyní se mi každé okamžení vyrazí buď na té neb jiné straně puchýř. Ostatně jsem o mnoho zdravější, a sílím, jenže opálená jako cigánka jsem. — Ale srdečně jsem se zasmála, ano tak bezbožná jsem, že jsem se zasmála té krádeži Frau von Tabor! Šelma zloděj, byl nějaký zpytatel starožitnin, kdož ví jestli ne jakýs náhončí pana Erazima! — Lidičky, váš dům přijde do rufu nyní! — Kdybych byla Mužáčkem, dala bych to ohlásit v Novinách, ale v slohu Frau v. Tabor, všecko, i tu glancovanou korotvičku, i ten Stockuhrek. — Je to až k pláči, když si člověk pomyslí, do jakých asi rukou takové posvátné památky se dostaly! — Ale ta Praha je šťastná na děvčata, i paní Zapová dceru! — A Lidmilu! — Ano, ano, měla by's k srdci si vzít její shovívavost a dlé ní se řídit, a když ne Vandu, alespoň Honoratu dát pokřtít, aneb nějakého Kazimíra neb Kazísvěta. Ty, Mužáčku, jsi šťastný v každém ohledu, i v tom ženka Tvá Ti ulehčuje, že místo Tebe píše; počkej ale, počkej, však Ti přejde šmourání, jen jak se bude ozývat křik syna po pokoji, bude po všem; ale dobře na Tě!

Muž Ti ruku líbá, Johanko, Mužáčka pozdravuje, a myslel prý, že už dávno máte cos mladého, to je prý pozdě. Líbám Vás srdečně a těším se na Vás.

Rozmilá sestro moje!

Vid' že bys velmi se potěšila, kdyby Ti podal v zimě kytici vonných růží? — Právě tak milé jsou mi Tvoje listy; když vidím to velké Tvoje písmo, které se tak pohodlně čte, jako bych cítila Tvůj dech ještě teplý na papíru, a z každého toho vroucího slova dívá se na mne Tvé rozkošné, upřimné oko. Z mého písma bohužel nic by nepoznal ani ten nejdůvtipnější písma zpytatel, neboť je někdy úsudek mého pana manžele docela pravdivý „že jako kočka škrábu“ — (to jest pérem, ne drápkami!) — Až budeš číst zase můj denník, to si asi kolikráte povzdechneš nad tím psaním, a já Tě lituju „*na ožaj*“ (opravdu) a prosím o svatou trpělivost. —

Poslední můj list byl jakýsi spletený; psala jsem o cestě, ale nic, kde jsem byla. Nechala jsem to pro denník, ale ani v těchto listech cestu moji v Slovensku nenajdeš celou popsanou, ačkoliv toho dost jsem napsala; ty víš, má drahá, když se pustím do povídání, že nevím kdy přestat a pak bych ráda, abyste každé pěkné okamžení se mnou sdělily, a oustně teprv to povědít, to už se nedá a někdy i zapomene. Já myslím, že se Vám i tyto listy trochu líbit budou, a tato myšlenka mi také dodává chuti k psaní. Zdali pak i Dušanovi se *opravdu* líbí? —

Už, má drahá, se blíží čas, kde se opět uvidíme a kde si vše oustně budeme moci sdělit. Těším se, až mi povíš, co's všecko četla zatím; věřím ti že se ti Sandova více a více líbí; i mým ideálem je ta žena. Lituju velice, že nemohu číst spisy její v originálu, a ona nejvíce by mi chuti do-

dávala učit se francouzské řeči. Pováš mi ale všechno z toho cestopisu, či je i v němčině? — A jak se Ti může líbit ještě jiný, když čteš její? Mně se vždy jaksi vše jiné znechutilo, když jsem od ní cos četla, a vadila mi vždy v spravedlivém úsudku jiného, byť i pěkného spisu. — Mínění o Hanušovém spisu, které si pronesla, mnozí jiní s Tebou sdílí, a já dávno už, co mi v rukopisu leckterá místa předčítal. — Nevím jestli se máma se mnou nevyvadí, až přijedu, že jsem nedbala více na štíhlost těla, neboť jsem vskutku stloustla; už se sice dávno i zde nekoupáme, ne tak skrze zimu, jako skrze kalnost vody, ale přece mi to povětrí i bez koupele dobře svědčí. Máme zde dni dosti teplé a je ku podivu, že v zdejším okolí švestky a jabloně po druhé kvetou, což prý znamená, že bude dlouhý *jesjen*. V útery, to jest 5/10, máme vinobračky, a už jsme pozváni i sem do vinice, i do okolí; bude to zase pěkný rámus. Šljačka koupel mi dobře svědčila, ačkoli jen čtyrykrát jsem se koupala; vůbec mi ten den samoty tam byl tuze, tuze milý, a když jsem ležela pod akacií na vršku a dívala se do té překrásné krajiny dolů k Hronu, nepřála jsem si nic jiného, než mítí vás po boku. Přiložený list utrhla jsem u zřídla Dorina, když jsem na Tebe myslela; (ale ještě jeden jsem utrhla!) — A tu charpu co poslední zbytek kvítků na polích pustých již; děti po kolik dní jeli zrána již na voze s pacholkem, na pole, kde kopají krumple a tam stráví do poludní a zase do večera. Odpoledne i já se jdu podívat k nim, a sedím na pytli brambor nebo na zemi, poslouchám dělníků rozhovor, dívám se jak nedbale ty brambory vybírají, a chvílkami se hněvám s dětmi, kteří zároveň s hačaty kolem běhají. — Myslím zůstatí do 8/10, bych o den dříve doma byla než 11/10; nyní, když už jsem měla ject, přišla mi správa, že ještě zůstat mohu, ne nemilá, neboť bych ráda svoji, i Vaši (na ozaj i Vaši?) touhu protáhla, by tím vroucnější byla. Budete mne zase

tak rády mít? — Budete, já to vím, a dětinská je ta moje otázka; vždyť to cítím den ode dne více, že ste mojí milí drazí přátelé, má milovaná rodina. — Tak Ty, můj hastrmánku, už nemůžeš plavat! — jak tě lituju; těší mne, že přítel Lambl se zvyká na severnější povětrí, půjde mu i více k duhu. Ubohého Fingerhuta lituju, že ztratil tetu a naději na kousek samostatnosti, neboť se mi zdá, že si myslel, že doporučí jemu to jmění, a že nebude tak záviset od matky, alespoň jsem jednou slyšela o tom mluvit. — Marii se stýská, psala mi, že je jako vymřelo u nás; nevím jestli byla u Vás, psala jsem jí, ať k Vám jde. Ráda by mi vyCIFrovala byt, kdyby to mohlo být zadarmo; je to dobré děvče. Plášt už mám dávno, a jsem Vám díkem zavázána za laskavé obstarání. Děti Vás všechny líbají, a už si povídají, jak se budete divit, až Vám a Jindřichovi budou o všem vypravovat. Onehdy byli na vinici a tak se najedli hroznů, že Dora s rozepnutými šatmi domů šla; v Uhřích to projde. Od muže srdečné pozdravení na celou Vaší rodinu; líbej tatínka, mamušku, Jindřicha, a poněvadž sebe políbit nemůžeš, nech se zatím alespoň v duchu zulíbat od tvé sestry

Boženy

Prosím dej listek ten přiložený p. Naprstkovi, ale dříve si ho přečti, a jestli myslíš, že by ho cos v něm urazilo, nedávej, neboť bych neráda, abych nyní já k jeho zármutku přidělávala mrzutost. Buď zdráva, duše má! Na shledanou v neděli! —

Drahá Johanko!

Včera stala se mýlka, Dora nedobře vyřídila; chtěla jsem k Vám přijít, ale teprv po osmé hodině, dříve že nemohu. Nemůže se člověk na ty děti spolehnout. Bylo tři čtvrtě na 9ět, když jsem stála u Vašich dveří, Dr. mě doprovodil, ale bylo už zamčeno, a já nevěděla, na koho tlouci mám, aby mně otevřel. Vrátila jsem se zpátky, ale nerada, neboť jsem si zpomněla, žes řekla, Johanko, že paní Ullmanová nebude moci přijít na noc. Odpuste mi tedy; dnes, jestli Vám libo, stojím k službám. K večeru přijdu a zůstanu přes noc. Zkaž mi, drahá Johanko, jak je Božence, já ustavičně na to dítě myslím. Pozdravuju Vás všecky. Vaše přítelkyně

B. N.

Ty má rozkošná, rozmilá sestro! Jak bych si přála moci s tebou si promluvit; jestli ty potřebuješ kdy mé útěchy, neméně já i tvé, ach věř mi, tys mnohem lepší, máš víc rozumu a šlechtnosti v sobě, a jestli se kdy čeho naučíš, může to být jen to, nebýt tak pošetilou, já ale kolikrát zastydnu se před tebou a vždy se mám čeho od tebe učit. Ano tak je to, má drahá, a já se za to nestydím před tebou, ani mne to neponíží, věř mi, láska, jako je mezi námi, nemůže urážet, vid' — „Nám nic nesmí překážet, ani láska!“ — Sofie, já ještě tyto slova jednou více rozpředu, abys viděla, že já znám celou tvou čistou, šlechtnou, tu lásky plnou duši. — Dnes ale nemohu, posud je mi tak pošmúrno v duši, že nevím jak se toho sprostít; psala jsem dnes do třech hodin ráno, a přece ten krátký spánek nebyl pokojný. Ach Sofie, kýmž můžem samy a samy dvě někam pryč daleko, hodně daleko, kam by se nedonášely zvuky toho víru světského, kde by nebylo slechu o těch vášních, jimiž se samy trápíme a trápit necháváme, kde bychom byly samy [se] svou láskou u velebném vesmíru. To jsou marné naděje, marné volání! — Ty duše dobrá, já nevím co ti radit, tu bych tě z jednoho ráda vysvobodila, a lekám do druhého tě vehnat. Počkej ještě, jestli si už nerozhodla, ještě se zkoušej; ach vid', všechny ty zkoušky nepřivedou tě o krok dále, není si člověk vědom, proč musí jednoho milovat, druhého nemůže —. Já se třesu o tebe tak i tak, ale bez pevného základu nesmíš do jiného života vstupovat. — Zítřa snad se uvidí-

me u Johanky a povíme si více! — Píš mi zase, když ti bude potřebno vyslovit cit svůj a svalit břímě s duše své; já to též budu dělat. —

Obrázek ten napsala jsem jen běžně, beze všeho vylíčení, ani v slohu není velká lahoda; ty mi ale budeš rozumět. Je to spolu vyňatek ze života proletarů chudých, a mnoho takových mohla bych ti podat. Jestli myslíš, že by se to, pořádněji zpracované, i pro veřejnost hodilo, uděláme to, snad jako denník chudého děvčete, ráda bych, abys ty mi radila často, když chci něco psát, a na tvém úsudku mi více záleží než tisíc kritik. D. — sem dnes přijde; Hynek spěchá k Jindřichovi, musím končit. Líbám tě vroucně nepřetrženě a těším se na zítra. Pozdravuj Johanku, matku a vzkaž mi, co dělá Boženka.

Tvá sestra

28/12 52.

BN

Ten obrázek jsem přidala na ukázkou.